

A 2000. év az egészségügyé?

Interjú Cser Ágnessel

– *Hogyan értékeli Ön a kormányprogram eddigi megvalósulását az egészségügyben?*

– Gógl Árpád egészségügyi miniszter még az Orvosi Kamara elnökeként hirdette meg az egészségügyben dolgozók 400%-os béremelési igényét. Elnöki posztjáról lemondva 400%-os béremelést ígért mint a Fidesz egészségügyi miniszterségének várományosa. Így komoly várakozás előzte meg a Fidesz kampányát követő koalíciós kormányprogramot az egészségügyi dolgozók körében. Nemcsak szakmai körökben, hanem a társadalom széles rétegei előtt is egyértelmű az a tény, hogy a rendszerváltozás legnagyobb vesztesei – az egészségügyi ágazatból való fokozatos forráskivonás miatt – az egészségügy és annak munkavállalói. Mindez annak ellenére történt így, hogy Alkotmányunk 70/D paragrafusa kimondja: „a Magyar Köztársaság területén élőknek joguk van a legmagasabb szintű testi és lelki egészséghez. Ezt a jogot a Magyar Köztársaság a munkavédelem, az egészségügyi intézmények és az orvosi ellátás megszervezésével, a rendszeres testedzés biztosításával, valamint az épített és természetes környezet védelmével valósítja meg.” Ugyanakkor e jogosítvány nem került tételes meghatározásra. Jogrendszerünk az Alkotmány szellemében szabályozza mint új intézményt 1992 óta – az állami egészségügyi szolgálat helyett – a társadalombiztosítási alapokra helyezett, biztosítási jogviszonyból származtatott jogosultságot az egészségügyi- és nyugdíjellátásokhoz. Az egészségügy mindenkor irányítói a társadalombiztosítási ellátások fedezetéül szolgáló – a központi költségvetéstől elkülönített – Társadalombiztosítási Alaptól több bevételt reméltek.

Az átalakítástól azt várták, hogy a törvényben előírt és a bérekhez kapcsolódó járulékfizetési kötelezettséggel folyamatosan növekedő, elegendő forrás jöjjön létre az ellátások fedezetére. A gazdaságban a korábbi tízezer járulékfizető nagyvállalatból több mint nyolcszáz ezer – zömében járulékot folyamatosan vagy egyáltalán nem fizető – gazdasági társaság, vállalkozás jött létre. A privatizáció megkezdésével, illetve az újonnan létrejött cégek nagy részének csődbejutásával halmozódott fel a kilencvenes évek elején a több mint 260 milliárd tb-kintlevőség, melynek nagy része behajthatatlan.

A nemzetgazdaság szerkezetének drámai változása és részbeni összeomlása alapvetően megváltoztatta a társadalmi újraelosztást, megszorító intézkedéseket hoztak, amelyek elsősorban az egészségügyet sújtották. E megszorító intézkedések kapcsán mondta ki az Alkotmánybíróság, hogy a legmagasabb szintű testi és lelki egészséghez való alkotmányos alapjog a „nemzetgazdaság teherbíró képességéhez” igazított kötelezettséget ró az államra. Az egészségügyi ágazat szereplőinek az elmúlt két kormányzat idején nem volt elegendő érdekérvényesítő ereje. Így az újraelosztásban fokozatosan háttérbe szorult az egészségügy. Tapasztalatom szerint

Sajnos a kampány során elhangzott ígérek, annak alapján a parlament által elfogadott kormányprogram és a jelenlegi helyzet között hatalmas a szakadék.

nem a valós társadalmi szükségleteknek, hanem a lobbierdekeknek megfelelő bevételi, illetve elosztási struktúrák alakultak ki. Így következhetett be az a szomorú helyzet, hogy egy alkalmazott háromszor annyi járulékot fizet, mint egy vállalkozó, és egy járulékfizetőre három járulékot nem fizető, de ellátásra jogosult személy jut.

Mint köztudomású, az egészségügy munkavállalóinak zöme közalkalmazott, és a közszférában a munkavállalói jövedelem rangsorában a szociális ágazat közalkalmazottjaival együtt a sor végén kullog.

A kormányprogramban az is szerepel, hogy az egészségügyben dolgozókat meg kell becsülni és emberhez méltó feltételeket kell biztosítani számukra. A kormányprogram ugyanakkor nagyon komoly elvárás is megfogalmazott: magas szintű, etikus gyógyító tevékenységet. Nyugodt szívvel mondhatom, hogy a Fidesz

választási győzelmében nagy szerepet játszott ez az újszerű hang. Sajnos a kampány során elhangzott ígérek, annak alapján a parlament által elfogadott kormányprogram és a jelenlegi helyzet között hatalmas a szakadék. E tény nemcsak az EDDSZ elnökeként, hanem az egészségügyi szolgáltatások potenciális igénybevevőjeként is sértőnek tartom. Nemcsak az ágazat munkavállalóit, hanem a szolgáltatás igénybevevőit, a „polgárokat” is becsapták. Nem szakadhatunk el az Alkotmányban rögzített egyetemes emberi jogoktól, melyek több ponton is sérülnek a jelenlegi kormányzati magatartásban.

– Mit jelent mindez a gyakorlatban?

– Ahogy említettem, a kormány 400%-os béremelést ígért, ehhez képest 1999-ben a tb költségvetésben 13% bérfejlesztést tervezett. Ez már önmagában jelentősen elmaradt a beígért mértékű emeléstől, amelyet még tetézett a kétszámjegyű infláció. A kormány az országot ért katasztrófák miatt minden ágazatban 1%-kal zárolta a felhasználható forrásokat, de az egészségügyben ez a zárolás ennek a duplája, 2% volt, amely 13 milliárd forint kivonását jelentette. Ez a diszkrimináció megjelent az egészségügyi dolgozók jövedelmében is. Míg a közszolgálati bérek átlagosan 15,8%-ot emelkedtek az 1998. évihez képest, addig az egészségügyben csupán 11% volt a növekedés. Ez az egészségügyi ágazat gyenge érdekérvényesítésének újabb bizonyítéka. A nyilvánosságra hozott béremelési adatok egyébként is megtévesztők, hiszen azok nem bérnövekedésről, hanem keresetnövekedésről szólnak. A zárolás ellenére úgy tettek az ágazat irányítói, mintha a meghirdetett 13%-os béremelés megvalósult volna. Az ígéretések folytatódtak – nyilatkozatok formájában – a 2000. évre is. Ilyen volt például az elmaradt ügyeleti díjak egyszeri milliárdos nagyságrendű beépítése a költségvetésbe. A „vita” csupán az elmaradt ügyeleti díjak nagyságáról folyt a Magyar Orvosi Kamara és az ágazat irányítói között. Míg a MOK 25 milliárd forint felett jelölte meg a szükséges forrást, addig a tárca 20–22 milliárd forintot tartott jogosnak. Az elismert igény ellentételezésére nem került sor az Egészségbiztosítási

Alap költségvetésében. A májusi ígéretes nyilatkozatok után már senki nem vállalta azt, hogy a „beígért” összeg kimaradt a források tervezésekor. A legnagyobb megdöbbenésemre, már az Egészségügyben Dolgozók Demokratikus Szakszervezetének megválasztott elnökeként szembesültem azzal, hogy a költségvetés csak az Egészségügyi Minisztérium „fennhatósága” alá tartozó gyógyító intézmények munkavállalói részére kívánja biztosítani – 2 milliárd forint összegben – az elmaradt ügyleti díjak kifizetését. Nem az megdöbbenő, hogy ezen intézmények munkavállalói részére végre kiegyenlítésre kerülhet az ún. „béradósság” kifizetése, hanem a kormányzati hatalommal való visszaélés, hogy egy ágazati vezetés a kormányzati pozícióját jogtalan előnyökre használja fel. Ugyanakkor az önkormányzati tulajdonban levő intézmények (az egészségügyi intézmények 95%-a) – a tárca által elismert – munkavállalóit is jogosan megillető béradósság biztosítását a legteljesebb csendben egy félmondatos nyilatkozattal áthárították az önkormányzatokra, kellő fedezet biztosítása nélkül. A 2000. évre „közelítünk” a 400%-os béremelési ígéret betartásához, már csak 99%-ával adós a kormány, ugyanis az ezévi cinikus költségvetésben mindössze 4%-os bérfejlesztéshez „adta meg” a forrást, azzal a „megalapozott” prognózissal, hogy ebben az évben inflációs növekedés nincs az egészségügyi ágazatban, így a dologi kiadások fedezete az 1999. évihez képest egy fillérrel sem növekedett. E költségvetési törvény hatályba lépése után is folytatódik a zengzetes bérfejlesztési ígéretetés, igaz „óvatosabban”; az EU-nívót jelentő 400%-os béremeléssel szemben már 200%-os béremeléssel is elégedett lenne a tárca vezetője, csak nem tudjuk, hogy melyik évben.

A 2000. évre „közelítünk” a 400%-os béremelési ígéret betartásához, már csak 99%-ával adós a kormány.

– Mit értett azon, hogy cinikus a jövő évi költségvetés?

– A kormányzat piacgazdaságot hirdet, miközben centralizációt hajt végre. Az egészségügyi ellátó rendszer ma az ország legbiztosabb és legnagyobb piaca. Egyértelmű, hogy a kormány az infláció érvényesülését az egészségügyben sem tudja megakadályozni, egyáltalán nem tud fix árakat bevezetni. Sem a privatizált gyógyszer-, sem a privatizált energia-termelők és szolgáltatók a többi szállítóval együtt nem lesznek tekintettel az egészségügyi intézmények költségvetésére. A csődtörvény az egészségügyi intézményekre is kiterjed, így ezzel a szabályozással a piaci törvények teljeskörűen érvényesülnek az ellátó rendszerben. E piaci törvényekkel a kormány is tisztában van, ezért mondom, hogy ez a költségvetés cinikus. Ugyanis nem kétséges, hogy a szolgáltatások és termékek költségei emelkedni fognak, és erre semmilyen fedezet nem áll rendelkezésre. A kötelező egészségbiztosításról szóló törvény kimondja, hogy minden állampolgárnak biztosítani kell az azonos ellátáshoz való hozzájutás esélyét, tehát ugyanazt a tartalmú szolgáltatást kell nyújtani Szabolcs-Szatmár-Bereg vagy Baranya megyében. Az intézmények különböző „adottságai” azonban eleve lehetetlenné teszik, hogy ennek a követelménynek megfeleljenek. Nem biztos, hogy a kormányzati tudatos for-

ráskivonás az ellátási szükségletek szempontjából felesleges intézményeket fogja csődbe juttatni.

– *A pályakezdő egészségügyi dolgozóknak talán az átlagosnál is nehezebb a helyzetük. Ön szerint egy kezdő orvos vállalkozóként vagy közalkalmazottként jár jobban?*

– Az, hogy egy ágazatban szellemi szabadfoglalkozásúak, vállalkozók vagy kötöttebb struktúrában dolgozó közalkalmazottak dolgoznak, munkavállalói oldalról teljesen közömbös lenne akkor, ha tevékenységükkel arányos munkabérhez jutnának. Viszont ma Magyarországon az egészségügyre jutó forrásból sem vállalkozóként, sem közalkalmazottként nem lehet megfelelő jövedelemhez jutni. Hogy az egészségügy privatizált vagy nem privatizált módon tölti be feladatát, elsősorban nem politikai, hanem gazdasági és szakmai kérdés. Így például évtizedek óta nem tudja megoldani a jelentős orvos-túlképzést, miközben a statisztikai adatok egyértelműen azt mutatják, hogy az egy ágyra jutó orvoslétszám magasabb, mint Nyugat-Európában. A fokozatosan szűkülő források egyre jobban hátrányba juttatják a pályakezdők esélyeit. Nem véletlen, hogy kezdő orvosaink az átlagos 74 000 Ft bruttó bér helyett (amelyet az életpálya csúcsán érnek el) az ennek a többszörösét jelentő orvos-gyógyszer-látogatói feladatot vállalnak. Sokba kerül ez a magyar adófizető állampolgároknak.

– *Az egészségügy mellett a szociális ágazat is az EDDSZ-hez tartozik. A mostani költségvetés egyik ágazatnak sem kedvez. Hogyan kezelik majd a pénzhányból fakadó problémákat?*

– A szociális ágazatban az átlagkereset bruttó 33 000 Ft, amely kevesebb, mint a szociális gondozottakra jutó normatíva, amely természetesen a dologi ráfordítással növelt értéket is jelenti, azonban arra a feladatra sem elegendő. Mindez erkölcsileg leértékeli azt a munkavállalót, akitől a munka elvégzésén túl azt is várjuk, hogy a másik ember kiszolgáltatott helyzetét érezze át és értse meg. E területen egyáltalán nem beszélhetünk parasztolvenciáról sem. Ahhoz, hogy a szociális ágazatban dolgozók elfogadható bérekhez jussanak, összesen 2 milliárd forint kellene. Tudjuk, hogy a kormány saját tevékenységének kommunikációjára 4,2 milliárd forintot tervezett 2000-re. Vagyis a társadalmi igazságtalanságokat kommunikációs stratégiájával akarja eloszlatni. Az a kérdés is felmerül, hogy az adófizetők pénzéből megengedett-e már egy újabb választási kampány előkészületeinek a finanszírozása, ahelyett, hogy a sikeres kampányigéretnek a mindennapokban is megvalósuljanak. Így tehát a 2000. év szociális és egészségügyi ágazatot érintő költségvetése cinikus és tragikus, a kormányzat tudatosan engedi az inflációval egyező érték kivonását az ágazatokból.

– *Az érdekegyeztetés színterei ebben a kormányzati ciklusban jelentősen visszaszorultak. A Költségvetési Intézmények Érdekegyeztető Tanácsa (KIÉT) gyakorlatilag működésképtelenné vált.*

– Valóban, az 1999. év „kiemelkedő eredménye”, hogy a kormány a törvényben előírt érdekegyeztetési lehetőséget egyoldalúan megvonta a közsféra szereplőitől. A törvény ugyan előírja a KIÉT működését, ahol a kormány – mint a legnagyobb munkáltató – és a munkavállalók, a közsféra szereplői találkoznak. A kabinet ugyanakkor ebben az évben

nem hívta össze ezt a fórumot, ezzel elvonta a munkavállalók jogát, hogy egyezkedjenek a jövő évi bérpolitikáról.

– *Vagyis semmilyen érdekegyeztetésre nem volt mód?*

– Lényegében ez a helyzet. Októberben például Chikán Attila volt gazdasági miniszter jelezte a Szakszervezetek Együttműködési Fórumának, hogy a továbbiakban nem kíván tárgyalni velünk. A szakszervezetek munkaügyi bírósághoz fordultak, mivel a kormány törvénysértést követett el ezzel a lépéssel. A keresetet a munkaügyi bíróság azzal az indokkal utasította el, hogy a kormány nem perképes.

– *Nem lehet beperelni a kormányt?*

– Az elsőfokú bíróság álláspontja szerint nem. S miközben mi arra törekedtünk, hogy érvényt szerezzünk a törvényben biztosított jogainknak, a kabinet egyeztetés nélkül a Parlament elé vitte a költségvetési tervezeteket, mely törvényeket egyszerű többséggel elfogadtak. Ez az eljárás jogtalan, hiszen törvény mondja ki, hogy a KIÉT-en kell biztosítani az érdemi észrevétel lehetőségét. Ezek hiányában egyeztetés nélkül fogadták el a költségvetéseket, sértve ezzel több százezer munkavállaló alkotmányos jogát.

– *Milyen lépéseket tervez az EDDSZ a törvénysértő állapot felszámolása érdekében?*

– Csak törvényes eszközökkel élünk és fogunk élni. Hazai és nemzetközi szövetségesekkel kívánunk érdekérvényesítési jogainknak érvényt szerezni. Ágazataink szakmai szervezeteivel ápoljuk a kapcsolatokat, közös fórumokon és szakmai rendezvényeken kívánjuk bemutatni munkavállalóink és az általuk nyújtott szolgáltatásainkat igénybevevők, az állampolgárok részére a valóságot.

– *Miért vállalta el az EDDSZ elnöki tisztségét?*

– Ügyvéd vagyok. Hosszú évek, évtizedek óta az egyén, az ember gondjai, problémái, illetve azok megoldása a feladatom. Az egészségbiztosító főigazgatóságát is azért vállaltam el, mert alapvető célkitűzésem, hogy az egyetemes emberi jogok ne csupán az írott jogszabályainkban kerüljenek megfogalmazásra, hanem a mindennapok eseményeiben ne érezze magát kiszolgáltatottnak az állampolgár, ha beteg, ha munkavállaló. Ne a mindenkori hatalom határozhassa meg az ember életterét, hanem az ember maga a hatalom szövetségeseként, nem pedig alárendeltjeként.

Októberben például Chikán Attila volt gazdasági miniszter jelezte a Szakszervezetek Együttműködési Fórumának, hogy a továbbiakban nem kíván tárgyalni velünk.

Készítette Lakos Nóra